

НАУКОВІ ШКОЛИ

Ільїна О.В.

ДО ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ НАУКОВИХ ШКІЛ У ФІЗИЧНІЙ ГЕОГРАФІЇ

Питанням формування наукових шкіл в Росії вчені займалися протягом більш ніж століття, хоча загальноприйнятих положень в даному напрямку не сформовано і до даного часу. Вважається, що першим в Росії виділив наукові школи Ю.Г.Саушкін (1973). Проте ще в кінці XIX століття Г.Левицький виділив астрономо-геодезичну школу В.Я.Струве (Б.Ф.Лемм, О.М.Савич, В.К.Деллен, М.П.Вронченко, Б.А.Швейцер, О.І.Ходзько, І.І.Стебницький, О.Ф.Штубендорф, К.В.Шарнгорст, П.П.Кульберг, І.І.Померанцев і ін.) В цій же книзі виділяється школа земських статистиків (В.І.Орлов, Ф.А.Щербина, Е.І.Краснопольов, А.А.Кауфман, В.Є.Варзар, О.О.Русов), школа П.І.Кеппена – Н.Кисельова (А.П.Заблоцький-Десятовський, В.І.Вешняков, Д.А.Гагемейстер, Г.Т.Небольсін, Д.П.Журавський). Залишається поза увагою науково-статистична школа К.І.Арсеньєва - П.П.Семенова (І.І.Вільсон, А.С.Єрмолаєв, В.І.Ковалевський, А.Б.Бушен, М.М.Обручев і ін.) Ф.М.Мільков виділив наукові школи і напрями в фізичній географії СРСР. В їх числі регіональна харківська геолого-геоморфологічна школа Д.М.Соболева-М.І.Дмитрієва (1981, с.306), київський (О.М.Маринич) та львівський (К.І.Геренчук) творчі колективи ландшафтного напрямку. Мільков (с.311) виділяє в числі представників загальноландшафтноі школи В.В.Докучаєва, А.М.Краснова, Г.І.Танфільєва, Г.М.Висоцького, Г.Ф.Морозова, а в ботаніко-географічній школі А.М.Бекетова називає імена А.М.Краснова і Г.І.Танфільєва. Таким чином, в Україні виділено одну

регіональну наукову школу, два осередки і окремих видатних вчених.

Ф.М.Мільков (1984) виділив 35 напрямів в фізичній географії. Серед лідерів цих напрямів відмічались і українські географи (Г.І.Танфільєв - фізико-географічне районування, В.Г.Бондарчук – геоморфологія, О.М.Смирнов - нерозчленована географія, П.І.Броунов, С.А.Сапожнікова - сільськогосподарська кліматологія, І.К.Пачоський – фітоекологія чи геоботаніка, Г.І.Танфільєв - болотознавство, Г.М.Висоцький - лісознавство, І.І.Пузанов - зоогеографія).

Як бачимо, деякі вчені називаються одночасно в різних школах і напрямках (А.М.Краснов - загальне ландшафтознавство, ботанічна географія, Г.І.Танфільєв - загальне ландшафтознавство, ботанічна географія, фізико-географічне районування, болотознавство). Як правило, крупні вчені працюють в різних напрямках і навіть - різних науках (Л.С.Берг - багато напрямів географічної науки і іхтіологія, В.Г.Бондарчук - геологія і геоморфологія, М.М.Паламарчук - економічна і соціальна географія і економіка промисловості).

Тому виділення наукових шкіл і напрямів необхідно починати з виділення персональних наукових шкіл і їх диференціації по поколіннях. Так, розвиток геолого-геоморфологічної школи Харківського університету прослідковується по лінії І.Ф.Леваківський, А.М.Краснов - М.Д.Соболев, М.І.Дмитрієв - С.І.Проходський - І.Г.Черваньов, розвиток наукової

ландшафтної школи Львівського університету по лінії Д.М.Анучин - О.О.Борзов, І.С.Щукін - К.І.Геренчук - Г.П.Міллер - А.М.Мельник (ще є відгалудження в економічну і соціальну географію і теорію загальної географії через О.Г.Топчієва).

Таким чином, в українській фізичній географії можна прослідити слідувачі наставницько-учнівські зв'язки поколінь: М.І.Дмитрієв - С.І.Проходський - І.Г.Черваньов; М.І.Дмитрієв - П.М.Цись - Я.С.Кравчук; К.І.Геренчук - Г.П.Міллер - А.В.Мельник; К.М.Феофілактів - П.А.Тутковський - В.Г.Бондарчук, П.К.Заморій; В.Г.Бондарчук - О.М.Маринич - П.Г.Шищенко; П.К.Заморій - М.Ф.Веклич - М.О.Куниця, І.М.Рослий, П.Ф.Гожик, І.В.Мельничук; О.М.Бефані - Г.І.Швебс - В.І.Петлін, Є.К.Позаченюк;

Г.І.Танфільєв - Б.Д.Ласкарев, А.М.Криштофович, В.О.Белозоров; Н.О.Сіренко - Ж.М.Матвіїшина (фізична географія).

Крупна школа в гідрології суші створена О.М.Бефані (Н.Ф.Бефані, О.Г.Іванченко, Г.І.Швебс, Е.О.Гопченко, М.В.Лаликін). Крім того, ним ще раніше створена наукова школа в Омську (В.С.Мезенцев). Школу гідрохімії створив О.М.Алмазов (О.І.Денисова, В.І.Пелешенко і ін.). В кліматології прослідковується ланка М.П.Авенаріус - І.І.Косоногов - І.К.Половко - М.І.Щербань - Є.Є.Корнієнко.

Таким чином, в Україні є давні школи в області фізичної географії, які являються осередками регіональних наукових шкіл і вихідним матеріалом для формування єдиної української національної фізико-географічної школи.

Енциклопедія Українознавства. т.1-10. Перевидання в Україні. Львів. 1993-2000; Жекулин В.С. Введение в географию. СПб., 1989; Краснопольский А.В. Отечественные географы. т.1-3, СПб., 1993-1995; Мильков Ф.Н. Физическая география. Современное состояние, закономерности, проблемы. Воронеж, 1981; Мильков Ф.Н. Вузовская физическая география. периоды ее развития и характерные черты как фундаментальной науки. Воронеж., 1984; Россия. Энциклопедический словарь. Санкт-Петербург. 1898. Переиздание. СПб., Лениздат., 1991, с. 733, 735, 737, 855; Саушкин Ю.Г. История и методология географической науки. М., 1976.

